

mellan projektorganisationen och museets linjeorganisation”, vilket ledde till ”repetitioner av diskussioner, osäkerhet i arbetsgruppen och förseningar i arbetsprocessen”. Dessutom skriver han att ”projektiden inte räckte till”. Hans metod tillämpades visserligen inte fullt ut i det nämnda projektet, men jag misstänker att de

beskrivna problemen också kommer att vara symptomatiska för de projekt där hans föreskrivna metod omsätts i praktiken. I projekt där ”allt kan hända” finns det en överhängande risk att ”inget händer”.

Caj Irjala

Dödssorgens väsen

Mari Pulkkinen betraktar i sin doktorsavhandling¹ sorgen efter en anhörigs död som en mångfacetterad, kontextbunden och exceptionell erfarenhet som genomsyrar den sörjandes hela resterande liv. Pulkkinen ifrågasätter den konventionella uppfattningen om att döden är en tillfällig störning och sorgen en process som genom bearbetning, sorgearbete, i sinom tid tar slut. Den dödskultur som vi ärvt håller dock på att förändras och med det förändras också ritualer, attityder och uppfattningar kring döden. För att kunna påvisa detta nytänkande har Pulkkinen skapat en analysmodell där döds-kulturen utgör handlingsplatsen för den sörjandes erfarenhet, som i sin tur analyseras utifrån dimensionerna förståelse (känslor och medvetande), bearbetning (gärningar och agerande) och konceptualisering (ord och grammatik). Dödssorgen kontextualiseras ytterligare i den sörjandes såväl kulturella som samhälleliga livsförlopp som en både konkret och abstrakt upplevelse.

Forskningsmaterialet samlade Pulkkinen in mellan 2003–2005 genom att publicera en in- vit till personer som mist en nära anhörig att skriva till henne om sina tankar och upplevelser i två allmänna tidskrifter, två sorgegruppers infoblad och fem webbaserade diskussionsfora där döden ofta diskuteras. Respons skickades av 159 personer, dock berättade de

flesta om flera dödsfall i sina närmiljöer. Demografiskt var materialet representativt förutom då det gällde könsfördelningen; endast 7 % av de svarande var män. Totalt omfattade materialet ca 600 sidor av Pulkkinen digitalt överförd text från brev, e-post, dagboksanteckningar, dikter, programblad, dödsannonser och dylikt.

Pulkkinen är ambitiös. I del 1 belyser hon noggrant bakgrunden, det vill säga hur man traditionellt uppfattat dödssorgen som något smutsigt, som arbete, som en anomali, som en process och en överlevnads-kamp och som ett både privat och samhälleligt problem såtillvida att den sörjande inom ett till två år förväntas återta sin aktiva och produktiva roll. I del 2 redogör Pulkkinen för materialinsamlandet och för de villkor som gäller då hon utifrån skrivna texter försöker förstå de sörjandes unika upplevelse. Pulkkinen menar att den sörjande är i en relation med sin sorg, och hon motiverar sin tes med stöd från bland annat existentialism, psykologi, religion, sociologi, vårdvetenskap och lingvistik utifrån de olika dimensionerna i sin analysmodell.

I del 3, själva analysdelen, diskuteras dimensionerna mot, och med exempel ur, materialet. Pulkkinen behandlar under snärtiga rubriker mycket detaljerat de känslor som ges uttryck

¹ Pulkkinen, Mari: *Salattu, suoritettu ja sanaton suru. Läheisen menettäminen kokonaisvaltaisena kokemuksena* (2016). Helsingin Yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Maa-ilmän kulttuurien laitos, Uskontotiede. Unigrafia, Helsinki, 417 s.

för av de sörjande, hur ritualer kring döden uppfattas som antingen tunga, förvirrande, tvång eller som en hederssak, hur man talar eller tiger om döden, hur tiden och livserfarenheter påverkar sorgen och hur kulturen kring döden ställer utmaningar på såväl den sörjande som hans omgivning. Kapitelrubrikerna sammanfattar det centrala i Pulkkinens analysresultat och hon exemplifierar med citat ur materialet på ett ändamålsenligt sätt. Blockcitatet har källhänvisning medan kortare citat i texten saknar sådana, dock har citaten markerats med kursiv. Överlag citerar och källhänvisar Pulkkinen mycket sparsamt, vilket gör det svårt att avgöra om hon diskuterar utifrån egna erfarenheter, närläsningens processen eller om det finns vetenskaplig substans som stöd för argumenten. I del 4 sammanfattar Pulkkinen sina resultat, går igenom slutsatserna och diskuterar sin position i processen, något jag önskat att hon klargjort för redan före analyserna.

Pulkkinen har gjort ett digert arbete, för man kan med fog säga att hon tangerat närapå alla tänkbara aspekter kring sorgen över en anhörigs död. Hon belyser de vanligaste förekommande känslorna: bitterhet, vrede, skuld, lättnad och överlag det svåra i att förstå det som hänt. Hon tar upp den gömda gråten och sorgens fysiska uttryck. Hon diskuterar det myckna praktiska kring döden, begravningarna, gravbesöken och svårigheten att kapa banden till den avlidna. Hon lyfter upp ordens otillräcklighet och den selektiva tystnaden. Hon påvisar hur den sörjandes livssituation,

livserfarenheter och tiden påverkar sorgen och hon diskuterar hur döds-kulturen får uttryck i närmiljöns och samhällets möjligheter att hjälpa den sörjande hantera sin sorg. Hennes slutsats är att det är den privata sorgen, inte döden i sig, som döljs, och att denna individualisering kommer att medföra konsekvenser för döds-kulturen.

Avhandlingen är tyvärr tungläst både till strukturen och till språket, vilket gör att den inte kommer att nå den publik som skulle ha mest fördel av att läsa den, nämligen personer i akut sorg efter en nära anhörigs död, och kanske även i någon mån de som arbetar inom kyrkan och sjukvården. Pulkkinen använder 120 sidor för den teoretiska bakgrundsdiskussionen, 140 sidor för analyserna och 100 sidor för slutsatser, men de facto blir det mycket repetition då strukturen gör att samma aspekt tas upp under olika rubriker, oftast med samma motiveringar som tidigare. Detta gör läsandet tröttsamt och ibland får man intrycket av att de snärtiga rubrikerna har blivit viktigare än själva texten. Den avslutande diskussionen ges 10 sidor inklusive självreflexionen, några bilagor finns kring forskningsmaterialet, och Pulkkinen sammanfattar sin avhandling på en och en halv sida på finska och en och en halv sida på engelska. Avhandlingen är tydligt skriven för forskarkollegor, texten vimlar av svårtolkade nyord och diskussionen förs på en mycket hög språklig abstraktionsnivå, nästan på snudd till elitism.

Christina Sandberg